

EUROOPA PARLAMENT

2009–2014

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon

2011/2069(INI)

11.7.2012

RAPORTI PROJEKT

Põhiõiguste olukord Euroopa Liidus (2010–2011)
(2011/2069(INI))

Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon

Raportöör: Monika Flašíková Beňová

PR_INI

SISUKORD

lk

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....3

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus (2010–2011)

(2011/2069(INI))

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse Euroopa Liidu lepingu preambulit, eriti selle teist ja neljandat kuni seitsmendat taanet,
- võttes arvesse Euroopa Liidu lepingu artiklit 2, artikli 3 lõike 3 teist lõiku ning artikleid 6 ja 7,
- võttes arvesse 7. detsembri 2000. aasta Euroopa Liidu põhiõiguste hartat, mis kuulutati välja 12. detsembril 2007 Strasbourgis,
- võttes arvesse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni,
- võttes arvesse komisjoni 2010. ja 2011. aasta aruandeid ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta (COM(2011)0160 ja COM(2012)0169),
- võttes arvesse komisjoni 2010. aasta aruannet ELi kodakondsuse kohta „ELi kodanike õigusi piiravate takistuste kõrvaldamine” (COM(2010)0603),
- võttes arvesse komisjoni teatist Euroopa Liidu strateegia põhiõiguste harta rakendamiseks (COM(2010)0573) ja tegevusjuhiseid põhiõiguste arvessevõtmiseks komisjoni mõjuhinnangute koostamisel (SEC(2011)0567),
- võttes arvesse üldasjade nõukogu 3092. kohtumisel Brüsselis 23. mail 2011 vastu võetud nõukogu järeldusi nõukogu meetmete ja algatuste kohta Euroopa Liidu põhiõiguste harta rakendamiseks ja suuniseid nõukogu ettevalmistavates organites põhiõigustele vastavuse kontrollimiseks võetavate metodoloogiliste etappide kohta¹,
- võttes arvesse kõiki põhiõigusteteemalisi Euroopa Nõukogu ja ÜRO (sh spetsialiseerunud järelevalveasutuste) konventsioone ja soovitusi,
- võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuseid ning kohtupraktikat,
- võttes arvesse riikide konstitutsioonikohtute praktikat, kus on viidatud ka riigi seaduste tõlgendamise alusena põhiõiguste hartale,
- võttes arvesse Euroopa Nõukogu asutuste aruandeid, eelkõige parlamentaarse assamblee ja inimõiguste voliniku koostatud aruandeid inimõiguste olukorra kohta,
- võttes arvesse Stockholmi programmi – avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel,

¹ Nõukogu dokument 10140/11, 18. mai 2011.

- võttes arvesse Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) tegevus- ja aastaaruandeid ning uuringuid,
 - võttes arvesse valitsusväliste organisatsioonide inimõigustealaseid aruandeid ja uuringuid,
 - võttes arvesse oma resolutsioone põhiõiguste ja inimõiguste valdkonnas, eelkõige oma 15. detsembri 2010. aasta resolutsiooni põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus (2009) ja nende tulemusliku rakendamise kohta pärast Lissaboni lepingu jõustumist¹,
 - võttes arvesse kodukorra artiklit 48,
 - võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raportit ning naiste õiguste ja soolise võrdsuslikkuse komisjoni ning petitsioonikomisjoni arvamusi (A7-0000/2012),
- A. arvestades, et Euroopa Liidu lepingu artikli 2 kohaselt rajaneb liit inimväärikuse austamise, vabaduse, demokraatia, võrdsuse, solidaarsuse, õigusriigi ja inimõiguste austamise ühistel jagamatutel ja universaalsetel väärtustel, mis kehtivad kõigi Euroopa Liidu territooriumil elavate isikute suhtes, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvad isikud;
- B. arvestades, et ELi lepingu artikli 6 lõikes 3 sätestatud põhiõigused, mis on tagatud Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt ja mis tulenevad liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest, moodustavad liidu õiguse üldised põhimõtted;
- C. arvestades, et Lissaboni lepingu jõustumisega muutus põhiõiguste harta ELi institutsioonidele, asutustele ja ametitele, samuti ka ELi õigusakte rakendavatele liikmesriikidele õiguslikult siduvaks;
- D. arvestades, et tulenevalt Euroopa Liidu lepingu artiklist 2 peavad uued liikmesriigid pärast Euroopa Liiduga ühinemist jätkuvalt täitma kandidaatriikidele kohaldatavaid Kopenhaageni kriteeriume, ning arvestades, et selles valguses tuleks kõikides liikmesriikides hinnata pidevalt nende vastavust ELi põhiväärtustele põhiõiguste, demokraatlike institutsioonide ja õigusriigi seisukohalt;

Üldised soovitusused

1. tervitab põhiõiguste harta järgimist komisjoni õigusaktide ettepanekutes ja märgib, et sellel teel on veel palju arenguruumi, kuna jätkuvalt tehakse ettepanekuid, milles ei arvestata üldse või piisavalt kavandatud meetmete mõju põhiõigustele; kutsub komisjoni tungivalt üles astuma konkreetseid samme, et parandada kontrolli ettepanekute hartale vastavuse üle;
2. palub komisjonil tagada, et ELi õigusaktide rakendamise hindamisaruandes ja ELi õiguse kohaldamise järelevalve aastaaruandes kajastuks süstemaatiliselt ka Euroopa Liidu õigusloome ning õigusaktide liikmesriikides rakendamise mõju põhiõigustele;

¹ Vastuvõetud tekstid, P7_TA(2010)0483.

3. palub nõukogul tulemsulikult täita oma lubadust kontrollida nii komisjoni eelnõude suhtes tehtud nõukogu muudatusettepanekuid kui ka omal algatusel esitatud ettepanekuid harta suhtes;
4. rõhutab, et Euroopa Parlament peaks samuti tugevdama oma autonoomset hindamist õigusloome protsessis läbivaatamisel olevate õigusakti ettepanekute ja muudatusettepanekute mõju kohta põhiõigustele, et see muutuks senisest süstemaatilisemaks;
5. avaldab kahetsust
 - läbipaistvuse puudumise üle Euroopa kodanike põhiõigusi või huve käsitlevate komisjoni ja liikmesriikide vahelise dialoogi puhul; leiab, et läbipaistvuse puudumine ELi õiguse ülevõtmisel võib tõsiselt kahjustada teisi ELi riike, ELi kodanikke ja muid institutsioone, eriti kui kaalul on kodanike sotsiaalsed ja majanduslikud õigused;
 - läbipaistvuse puudumise üle ELi ametites, mistõttu on raske kindlaks teha, kas nende meetmed vastavad läbipaistvuse, hea halduse, andmekaitse ja mittediskrimineerimise, samuti vajalikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele;
6. taunib lubamatuid viivitusi ja takistusi Euroopa Liidu ühinemisel Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, mis on tingitud peamiselt teatud liikmesriikide probleemidest, ning kutsub komisjoni üles menetlust lõpule viima;
7. tuletab meelde komisjoni lubadust pöörata kõige suuremat tähelepanu sellistele rikkumismenetlustele, mis tõstatavad põhimõttelisi küsimusi või millel on EL kodanike jaoks eriti kaugeleulatuv ebasoodne mõju¹;
8. kahetseb komisjoni loidu reaktsiooni liikmesriikides konkreetsete põhiõiguste rikkumiste suhtes ja kutsub komisjoni üles tagama, et rikkumismenetlused tagaksid tõhusa inimõiguste kaitse, mitte vaid lahendite arutamise liikmesriikidega peetavatel läbirääkimistel;
9. palub seetõttu komisjonil koostada üksikasjaliku järelevalve mehhanismi ja varajase hoiatamise süsteemi ettepaneku, mis tugineb Euroopa Liidu lepingu artiklile 7 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 258;
10. kordab oma üleskutset komisjonile vaadata lähemal ajal üle politsei- ja kriminaalasju puudutava ELi õigustiku vastavus Lissaboni lepingule ja põhiõiguste hartale ning teha seda juba enne tähtaega 1. detsembril 2014;
11. nõuab kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 70 vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva alaga seotud poliitika parlamentaarset hindamist, luues asjakohaste ELi ja riigi tasandi õigusaktide hindamiseks püsiva ühenduse Euroopa Parlamendi kodaniku vabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni ning põhiõigustega tegelevate liikmesriikide parlamendikomisjonide vahel;

¹ COM(2010) 573 final.

12. kutsub liikmesriike üles nõuetekohaselt täitma oma rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi tõsiste inimõiguste rikkumiste uurimisel LKA terrorismivastase võitluse programmi raames tehtava koostöö osas, mida seni ei ole suudetud teha, ning kindlustada ohvritele täielik heastamine;
13. peab vastuvõetamatuks,
- et Euroopa Parlamendile, mis on ainus otse valitud ELi institutsioon ja enamiku ELi poliitikavaldkondade kaasseadusandja, ei antud võimalust määratleda Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) mitmeaastase raamistiku (MAF) temaatilisi valdkondi;
 - et Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametile (FRA) ei ole seni antud volitusi tegelda politsei- ja õigusala koostööga kriminaalasjades, millest on saanud ELi standardpoliitika, samuti sotsiaalsete ja majanduslike õigustega, mis on harta oluliseks osaks; palub seetõttu nõukogul lisada need küsimused FRA järgmisesse mitmeaastasesse raamistikku;
14. on mures mõne liikmesriigi loobumise pärast neile pakutud koostöövõimalustest, kuna see võib mõjutada nende riikide kodanike õigusi, kes võivad sel juhul diskrimineerimise tõttu kannatada rohkem kui teised ELi kodanikud;

Diskrimineerimine

15. rõhutab, et inimväärkuse ja seaduse ees võrdsuse põhimõte on demokraatliku ühiskonna alus; peab arusaamatuks praegust ummikseisu nõukogu läbirääkimistel komisjoni ettepaneku üle horisontaalse direktiivi vastuvõtmiseks, millega laiendatakse igakülgset kaitset diskrimineerimise eest kõikides eluvaldkondades, sealhulgas usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel, ning nõuab jõupingutuste tegemist, et tagada ettepaneku vastuvõtmine nii kiiresti kui võimalik;
16. kutsub liikmesriike üles kehtestama kaebuste läbivaatamise menetlused, mis tagaksid mitmekordse diskrimineerimise ohvrile võimaluse esitada oma kaebuse alusena rohkem kui üks diskrimineerimise fakt; peab vajalikuks toetada inimõiguste kaitsjate tegevust ja tõrjutud inimeste ja kogukondade ühistegevuse arendamist;

Vähemuste hulka kuuluvate üksikisikute kaitse

17. rõhutab vajadust tegeleda liikmesriikides alaliselt elavate kodakondsuseta isikute olukorraga ja kutsub kõiki asjaomaseid liikmesriike üles ratifitseerima ÜRO asjakohaseid konventsioone;
18. rõhutab, et ELi õiguse rakendamise erinevuste ja haldusmenetluse keerukuse tõttu ei saa mõnesse kategooriatesse kuuluvad isikud diskrimineerivate takistuste tõttu kasutada oma õigust vabalt liikuda ja elada; kutsub komisjoni üles algatama direktiivi 2004/38/EÜ mittejärgivate liikmesriikide vastu rikkumismenetlusi;
19. kutsub komisjoni üles hindama romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiatega ELi raamistiku käegakatsutavaid tulemusi ja saavutatud edu igas liikmesriigis;
20. kutsub liikmesriike üles asuma tõhusale seisukohale romade tõrjutuse vähendamiseks,

arendades integreeritud poliitikat koostöös romade esindajatega ja tagades nende täieliku osaluse ning kasutades kõiki kättesaadavaid ELi rahalisi vahendeid;

Võrdsed võimalused

21. avaldab kahetsust ELi ja liikmesriikide algatuste piiratud mõju üle meeste ja naiste vahelise võrdõigusetuse valdkonnas, eriti seoses tööhõivega;
22. nõuab tungivalt, et Euroopa Liit ja liikmesriigid hoogustaksid jõupingutusi, et saavutada Euroopa soolise võrdõiguslikkuse pakti (2011–2020) eesmärgid ja võtta meetmeid, et võidelda naiste ja meeste palgalõhe, tööturul toimuva segregatsiooni ja igasuguse naiste vastu suunatud vägivalla vastu;

Seksuaalne sättumus ja sooline identiteet

23. kutsub liikmesriike üles registreerima ja uurima geide, lesbide, bi- ja transseksuaalide (LGBT) vastu toime pandud vihkamiskuritegusid ja võtma vastu seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi pinnalt vaenu õhutamist tõkestavad kriminaalõigusaktid;
24. kutsub komisjoni üles esitama ettepanek uuesti sõnastada teatavate rassismi ja ksenofoobia vormide ja ilmingute vastu kriminaalõiguse alusel võitlemist käsitlev nõukogu raamotsus, mis hõlmaks ka muud vaenamist ja vihakuritegevust, sealhulgas seksuaalse sättumuse, soolise identiteedi ja soolise väljendusega seotud eelarvamustest ajendatud kuritegevust;
25. kutsub liikmesriike üles kehtestama riiklikud õiguslikud raamistikud, mille alusel käsitleda LGBT-kogukonnale ja samasoolistele paaridele seksuaalse sättumuse või soolise identiteedi tõttu osaks saanud diskrimineerimist, ning nõuab tungivalt kehtiva ELi õigusliku raamistiku ja Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktika tõhusat rakendamist;
26. palub liikmesriikidel, kes on vastu võtnud õigusaktid samast soost isikute partnerluse kohta, tunnustada teistes liikmesriikides vastuvõetud sarnase mõjuga sätteid;
27. on seisukohal, et LGBT-kogukonna liikmete põhiõigusi on võimalik palju paremini kaitsta, kui neil on juurdepääs sellistele õiguslikele institutsioonidele nagu kooselu, registreeritud partnerlus või abielu; tervitab asjaolu, et praegu pakuvad neid võimalusi 16 liikmesriiki, ning kutsub teisi liikmesriike üles kaaluma samade võimaluste andmist;

Noored, eakad ja puudega inimesed

28. kutsub liikmesriike üles tegelema töötajate vanuselise diskrimineerimisega, arvestades Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktikat ja käsitledes eakate töötajate töölevõtmise ja töölt vabastamise juhtumeid;
29. kutsub liikmesriike üles kindlustama nooremate töötajate integratsiooni tööturul, eelkõige majanduskriisist mõjutatud riikides;
30. tervitab otsust kuulutada 2012. aasta Euroopa aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse aastaks; kutsub liikmesriike üles tõstma eakate inimeste elukvaliteeti, pakkudes sobivaid sotsiaalteenuseid, võideldes kuritarvitustega ning

edendades eakate inimeste sõltumatust, toetades nende eluasemete renoveerimist ja kättesaadavust;

Andmekaitse

31. kinnitab veel kord, et õigus isikuandmete kaitsele ja eraelu puutumatusel on isiku isikupärasuse, inimväärikuse ja vabaduse põhielemendid;
32. rõhutab, et ELi andmekaitse reform peaks suurendama andmekaitsealaste õiguste läbipaistvust ja sellealast teadlikkust ning muutma õiguskaitsevahendid ja sanktsioonid tõhusamaks; rõhutab, et kehtivate standardite arvu ja siseriikliku pädevuse, kaasa arvatud konstitutsioonikohtute arvu vähendamine peab olema välistatud;

Rändajad ja pagulased

33. kutsub liikmesriike üles kehtestama paremini kooskõlastatud eeskirjad varjupaigataotlejate probleemide reguleerimiseks, arvestades Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikat;
34. kutsub liikmesriike üles keskendumisele tõhusale seadusliku rände poliitikale ja ratifitseerima võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitse rahvusvahelist konventsiooni;
35. kutsub liikmesriike üles tagama Euroopa ühise varjupaigasüsteemi lõpliku väljakujundamise 2012. aasta lõpuks, nagu see oli kavandatud;
36. rõhutab oma kohustust tagada täielik parlamentaarne kontroll Euroopa Liidu justiits- ja siseküsimuste ametite, eelkõige Europoli, Frontexi, Cepoli, Eurojusti ja suuremahuliste IT-süsteemide operatiivjuhtimise ameti üle; kutsub neid asutusi suurendama põhiõiguste mõõdet oma tegevuses;
37. kritiseerib teravalt Schengeni piirikontrolli taastamisega seotud ettepanekuid, sest piirikontrolli taastamine kahjustaks oluliselt Euroopa Liidu sisest liikumisvabadust ja Schengeni koostöö toimimist;
38. toonitab Schengeni õigustiku kohaldamise hindamise ja järelevalve mehhanismi tähtsust põhiõiguste kaitsele;

Lapse õigused

39. kutsub kõiki ELi institutsioone tõhusalt tegelema selliste probleemidega nagu ühe või mõlema vanema ilmajätmine lapse hooldusõigusest, kadunud lapsed, laste seksuaalne ärakasutamine ja lapsporno, saatjata alaealiste sisserändajate kaitse ja institutsionaliseeritud puuetega laste olukord;
40. tervitab komisjoni esitatud lapse õigusi käsitlevat ELi tegevuskava, komisjoni jõupingutusi laste õiguste austamise ja edendamise tagamisel kohtumenetlustes ning asjaolu, et kuriteohvrite direktiiv tagab laste kui kaitsetute ohvrite kaitse kõige kõrgemal tasemel;

Ohvrite õigused ja õiguskaitse

41. avaldab kahetsust, et muus liikmesriigis kui kodumaal elavad ELi kodanikud ei ole tõhusalt teavitatud oma õigustest, ning nõuab tungivalt, et liikmesriigid parandaksid oma infosüsteeme;
42. toonitab, et nii Euroopa Inimõiguste Kohus kui ka Euroopa Liidu Kohus pöörasid oma otsustes tähelepanu õiguskaitsele juurdepääsu ees olevatele takistustele, nagu menetluse pikkusele, tõhusa õiguskaitsevahendi puudumisele ning õigusele õiglasele kohtupidamisele;
43. kutsub liikmesriike üles lahendama järelejäänud tõkked, näiteks tähtajad, õiguslik seisund, menetluse pikkus, kohtukulud ja menetlusnõuded;

Kodakondsus

44. kutsub komisjoni üles koostama valimisõiguse võrdlevaid uuringuid riigi ja ELi tasandil, et selgitada välja kõrvalekalded, mis panevad ELis teatud isikute kategooriad ebaõiglasesse olukorda, ja esitada koos uuringutulemustega kohaseid soovitusi diskrimineerimise lõpetamiseks;
45. kutsub liikmesriike üles algatama teabekampaaniaid, et teavitada ELi kodanikke nende õigusest hääletada ja kandideerida; nõuab Euroopa valimistoimingutes vajalike reformide läbiviimist kõikides liikmesriikides, et edendada aktiivset Euroopa Liidu kodakondsust;
46. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon Euroopa Ülemkogule, nõukogule ja komisjonile, liikmes- ja kandidaatriikide valitsustele ja parlamentidele, ÜRO-le, Euroopa Nõukogule ning Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioonile.